

Torah in Motion

What We Wear and What It Signals: Clothing, Halakha and Jewish Identity

Nechama Goldman Barash

Biblical Sources

<u>Deuteronomy 23:15</u>	דברים כג
<p>The Lord your God walks in the midst of your camp... therefore shall your camp be holy; that He see no matter of nakedness (ערות דבר) in you and turn away from you.</p>	<p>טו כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מתחנה... ויהי מתחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאנדרה.</p>

Berakhot 24a-b: *Ervah* as a Deterrent to Prayer and Blessing

Berachot 24a	ברכות כד.
<p>R. Yitzhak said: A <i>tefah</i> (handsbreadth)¹ in a woman constitutes <i>ervah</i>. How so? If one gazes at it?!</p> <p>But has not R. Sheshet [already] said: Why did Scripture enumerate the ornaments worn outside the clothes with those worn inside?² To tell you that if one gazes at the little finger of a woman, it is as if he gazed at her secret place!</p> <p>No, he was referring to one's own wife, and only when he recites the Shema.</p> <p>Rav Hisda said: A thigh in a woman is <i>ervah</i>, as it is written (Isaiah 47:2), "Bare your <i>shok</i>, wade through the</p>	<p>אמר ר' יצחק: טפח באשה ערוה. למאי? אולימא לאסתפולי בה, ויה אמר רב נישת: למה מנה הפתוח מכתשיין שבחוין עם מכתשיין שבפניהם — לומר לך כי המסתכל באצבע קטנה של אשה, אילו מסתכל במקום התרף.</p> <p>אל באשתו ולקראת שמע.</p>

¹ A *tefah* is a standard unit of measurement found in the Talmud, equal to 7-9 centimeters.

² This statement is referring to a verse in Numbers 31:50: "So we have brought as an offering to the LORD such articles of gold as each of us came upon: armlets, bracelets, signet rings, earrings, and pendants, that expiation may be made for our persons before the LORD." The last ornament in Hebrew is called כוֹמֶן or gold ornament according to Biblical dictionaries. However, the midrash interprets it to mean an internal piercing of the pudendum, reflecting on the sensitivity of male desire which can be equally inflamed by ornaments both external and internal.

<p>rivers," and it is written (<i>ibid.</i>, v. 3), "Your <i>ervah</i> shall be uncovered and your shame shall be exposed."</p> <p>Shmuel said: A woman's voice is <i>ervah</i>, as it is written (Song of Songs 2:14) "For your voice is sweet and your appearance is comely."</p> <p>Rav Sheshet said: Hair in a woman is <i>ervah</i>, as it is written (<i>ibid.</i> 4:1), "Your hair is like a flock of goats."</p>	<p>אמר רב חסידא: שוק באנשא ערוה, שנאמר: "גַּל שׂוֹק עַבְרִי נְהָרוֹת", ובתיב: "תָּגֵל עַרְוָתֶךָ וְגַם תְּרָאָה חֲרָפָתֶךָ".</p> <p>אמר שמואל: קול באשה — ערוה, שנאמר: "כִּי קֹלֶךָ עֲרָב וּמְרָאָךָ אֲוֹהָה".</p> <p>אמר רב ששת: שער באשה ערוה, שנאמר: "שַׁעַר בְּעֵדֶר הַעֲזִים".</p>
--	---

Post-Talmudic Discussion of the Berachot text

<p>And so Rabbeinu Hai wrote that the law prohibits a man to say <i>Shema</i> in front of a woman who uncovers a handsbreadth that is normally covered, for a <i>tefah</i> of a woman is <i>ervah</i>. And additionally, he should not recite <i>Shema</i> when she is singing, for the voice of a woman is <i>ervah</i>, but opposite her face or opposite an area of her body normally covered or while she is talking normally it is permitted and even when she is singing, it is permitted if he can concentrate on his prayerand does not pay attention to her song, and (even) when a handsbreadth is uncovered, it is not prohibited (to say <i>Shema</i>) unless he gazes at it but casual looking is permitted.</p>	<p>ובתיב ריבינו האי גאון ז"ל דהוא הדין לכל אשה שמליה טפח במקום מכוסה שאסור לקרוא בוגדה דעתך באשה ערוה. וכן אין לו לקרות בשעה שמנגנת דkul באשה ערוה אבל בוגד פניה או בוגד מקום שאין דרך לבסתות או בשעה שמדובר בדרכה מותר ואפיו בשעה שמנגנת אם יכול לבוכן בלבו לתפלתו בעניין שאין שומע אותה ואין ממשים לו אליה מותר ואין לו להפסיק קריאתו וכן שמליה טפח אינו אסור אלא כמשמעותה אבל בראיה בעלמא מותר.</p>
---	--

<p><u>Laws of Prohibited Sexual Relations 21:2</u></p> <p>One who engages in these behaviors is suspected of committing Arayos. And it's forbidden for a person to intimate with his hands or feet or to hint with his eyes to</p>	<p><u>איסורי ביאה באב</u></p> <p>העושה דבר מחקות אלו הרי הוא חשוד על העuries. ואסור לאדם לקרו בידיו וברגלו או לרמז ביעיקו לאחת מן העuries או לשחק עמה או להקל</p>
--	---

<p>any woman forbidden to him (<i>arayot</i>) or to laugh with her or to engage in light-headedness. And even to smell her perfume or to gaze at her beauty is forbidden. And one who engages in this deliberately receives lashes of rebelliousness. And one who gazes even at the little finger of a woman intending to derive sexual pleasure is comparable to one who looks at her genitalia. And even to hear the voice of an <i>ervah</i> or to look at her hair is forbidden.</p>	<p>ראש. ואפלן לחרים בשמות נעליה או להביס בזיפה אסורה. ומפניו למתבון לדבר זה מכת מרdatoת. והמתבבל אפלן באצבע קטנה של אשה ונתבון להנחות במי שנסתכל במקום התרף. ואפלן לשמעו קול הערקה או לראות שערה אסורה:</p>
--	---

<p>Commentary of Rashba on Berakhot 24a</p> <p>Rav Hisda said the <i>shok</i> of a woman is <i>ervah</i>. And specifically for others and for men and because of sexual thoughts but not for herself, since it is taught a woman can sit and take the dough portion while naked. And what Rav Yitzhak said, that a handsbreadth in a woman is nakedness, and established with regard to his wife and <i>Shema</i>, Raavad interpreted that it is specifically the handsbreadth from a normally covered part of her body. And on this Rav Hisda stated that the <i>shok</i> (thigh) of a woman is a hidden place and it is <i>ervah</i> and even with regard to her husband, even though the same place is not hidden for the man. However, her face, hands, feet and her speaking voice that is not a singing voice and her hair outside of her veil which is not covered causes no concern (for sexual thoughts) because he is accustomed to them and is not distracted, and in another woman it is prohibited to look at any area of her, including her little finger and her hair and it is prohibited to hear her speaking voice as it is written in Kiddushin "let master send regards to Yalta" and he replied "Samuel said the voice of a woman is nakedness" and from this it seems that specifically the voice of sending or receiving regard for this arouses feelings of familiarity.</p>	<p>חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף כד עמוד א</p> <p>אמר רב חסדא שוק באשה ערוה, ודוקא לאחרים ולאנשים ומשם הרהור אבל לעצמה לא דהא קתני האשה יושבת וקוצה לה חלה ערומה. והוא דאמר רב יצחק טפח באשה ערוה ואוקימנא באשתו ובק"ש פירש הראב"ד ז"ל דאפשר דוקא מקום צנוע שבה ועלה קאתי ר"ח למייר דשוק באשה מקום צנוע וערוה הוא ואפלו לגבי בעל אף על פי שאין מקום צנוע באיש, אבל פניה ידיה ורגליה וקול דברה שאינה זמר ושערה מחוץ לצמתה שאינו מתבסה אין חוששין להם מפני שהוא רגיל בהן ולא טריד, ובאשה אחרת אסור להסתכל בשום מקום ואפי' באצבע קטנה ובערעה אסור לשמעו אפי' קול דברה כדאמרין [ע' א'] לישדר מר שלמא לילתא אמר ליה הבי אמר שמואל קול באשה ערוה, ולא מיהו נראה דדוקא קול של שאלת שלום או בהשbat שלום כי התם דאייכא קרוב הדעת,</p>
---	---

--	--

<p><u>Ritva Kiddushin 82a</u></p> <p>All is dependent on wisdom and the sake of heaven: This is the normative rule of Jewish law, that all is dependent on what a person sees in himself. If he needs to distance himself more, he must do so, even such that he not gaze upon women's undergarments when they are being washed. So too, if he sees in himself that his desires are subdued and under control and do not give rise to any impure thoughts, he may look at and speak to a woman with whom he is prohibited to engage in a sexual relationship and ask a married woman how she is doing. This explains the conduct of Rav Yohanan who looked at the women as they were immersing, without any erotic intent</p>	<p><u>חידושי הריטב"א מסכת Kiddushin דף פב עמוד א</u></p> <p>הכל לפי דעת שמים. וכן הלכתא דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו, אם ראוי לו לעשות הרחקה ליצרו עשוה ואפילו להסתבל בבגדי צבעוני של אשה אסור בדאייה במסכת עבודה זרה (כ' ב'), ואם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו אכן מעלה טינה כלל מותר לו להסתבל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום אשת איש, והיינו ההיא דרבי יוחנן (ב"מ פ"ד א') דיתיב אשער טבילה ולא חיש איצר הרע,</p> <p>רביامي דנפקו ליה אמהתא דבר קיסר (בתובות י"ז א'), וכמה מרבען דמשתעי בהדי הנחה מטרכוניתא (לעיל מ' א'), ורב אדא בר אהבה שאמרו בכתובות (שם) דנקית בלה אכפתיה ורקייד בה ולא חיש להרהורא מטעמא דאמרן, אלא שאין ראוי להקל בהזאת לא לחסיד גדול שמכיר ביצרו, ולא כל תלמידי חכמים בוטחין ביצריהן בדחין בשמעתין בכל הני עובדי דמייתין, ואשררי מי שגובר על יצרו ועמלו ואומנתו בתורה, שדברי תורה עומדים לו לאדם בילדותו ונונתנן לו אחירות ותקוה לעת זקנתו, שנאמר עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו).</p>
---	--

<p><u>Shulchan Aruch Even Haezer 21:1</u></p> <p>A person must stay very far from women. He is forbidden to signal with his hands or his feet, or to hint with his eyes, to one of the arayos. He is forbidden to be playful with her, to be frivolous in front of her, or to look upon her beauty. Even to smell the perfume upon her is</p>	<p><u>שלחו עורךaben העזר בא:</u></p> <p>צורך אדם להתרחק מהנשיות ממד מאד ואסור לקרוץ בידיו או ברגליו ולرمז בعينיו לאחד מהעריות ואסור לשחוך עמה להקל ראשו בנגידה או להביט בזופיה ואפילו להרהור בבשים שעליה אסור ואסור להסתבל בנשים שעומדות על</p>
---	---

<p>forbidden. He is forbidden to gaze at women doing laundry. He is forbidden to gaze at the colorful garments of a woman whom he recognizes, even if she is not wearing them, lest he come to have [forbidden] thoughts about her. If one encounters a woman in the marketplace, he is forbidden to walk behind her, but rather [must] run so that she is beside or behind him. One may not pass by the door of a promiscuous woman [or: a prostitute], even four cubits [around 6–8 ft or 2–2.5 m] distant. If one gazes even at the little finger of a woman with the intent to have pleasure from it, it is as though he gazed at her shameful place. It is forbidden to listen to the voice of an erva or to look at her hair. If one intentionally does one of these things, we give him lashes of rebellion. These things are also forbidden in the case of ordinary Biblical prohibitions.</p>	<p>הכביסה ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה אף' אינם עליה שמא יבא להרהור בה. פגע אשה בשוק אסור להלך אחריה אלא רץ ומלקה לצדין או לאחריו ולא יעבור בפתח אשה זונה אפילו ברחוק ד' אמות והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין להונת ממנה באלו נסתכל בבית התורף (פי' ערוה ו אסור לשמעו קול ערוה או לראות שערה ונתכוין לאחד מאלו הדברים מכין אותו מכת מרדות ואלו הדברים אסורים גם בחיבי לאוין:</p>
--	--

The Prohibition Against Women Wearing Men's Apparel

<p><u>Deuteronomy 22:5</u></p> <p>A woman must not put on man's apparel nor shall a man wear women's clothing, for whoever does these things is a <i>toevah</i> (translated as abhorrence or abomination) to the LORD your God."</p>	<p><u>דברים בב:</u> ולא יהיה כל גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלה אשה כי תועבת ה' אלהך כל עשה אלה</p>
--	--

Sifrei Devarim Piska 226

"A woman must not put on man's apparel."

Could this be teaching that a woman should not wear white garments nor should a man wear colored ones? Rather the verse concludes, "whoever does these things is *toevah* to the LORD your God."

Only practices leading to *toevah* are forbidden. As a rule, a woman should not put on male garb and circulate among men, nor should a man adorn himself in a feminine way and circulate among women.

R. Eliezer Ben Yaakov says: Whence do we know that a woman should not wear weaponry and go off to war? It says: "A woman must not put on man's apparel." A man shall not adorn himself in women's ornaments, as it says: "nor shall a man wear women's clothing."

ספר דברים רכו

לא יהיה כל גבר על אשה.

וכי מה בא הכתוב למדנו? [אם] שלא תלבש אשה כלים לבנים, ואיש לא יתכסה בגדי צבעונים, [הר' בבר נאמר] "תועבה", דבר הבא לידי תועבה! [אלא] זה בלאו של דבר - שלא תלבש אשה מה שהאיש לבש, ותלבש לבן האנשיים; והאיש לא יתקשט בתכשיטי נשים, וילך לבן הנשים.

ר"א בן יעקב אומר, [מנין] שלא תלבש אשה כל' דין, ותצא למלחמה? תלמוד לומר "לא יהיה כל גבר על אשה". [מנין] שאיש לא יתקשט בתכשיטי נשים? תלמוד לומר "ולא ילבש גבר שמלה אשה".

Maimonides Sefer HaMitzvot, Lo Taaseh 40:

That He prohibited also men to adorn themselves with women's ornaments. And that is His saying, "*nor shall a man wear women's clothing.*"

And any man who adorns himself like this or wears what is well-known in that city to be an ornament specific to women - is lashed. And you should know that this procedure - meaning that the women adorn themselves with men's ornaments and the men adorn themselves with women's ornaments - is done to arouse the drive for promiscuity, as is explained in the books written about this. And it is often placed in the stipulations for the making of some talismans and said, "If a man is occupied with it, he should wear women's

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מ

והמצוות הארבעים היא שהזהיר האנשיים גם כן מהתקשט בתכשיטי הנשים והוא אמרו יתעללה "ולא ילבש גבר שמלה אשה".

וכל אדם שהתקשט גם כן או לבש מה שהוא מפורסם במקום שהוא שהוא תכשיט המיחיד לנשים לוכה. ודע שזאת הפעולה, בלומר היות הנשים מתקשנות בתכשיטי האנשיים או האנשיים בתכשיטי הנשים, פעמים תיעשה לעורר הטבע להמה כמו שהוא מפורסם אצל הזנים ופעמים יעשה למיניהם מעבודת עבודה זרה כמו שהוא מבואר בספרים המחויברים לה. והרבה מה שיושם בתנאי בעשיות קצר הטלאסם ויאמר אם היה

<p>garments and adorn himself with gold and pearls and that which is similar to them; but if it was a woman, she should wear armor and arm herself with swords." And this is very famous among those of this opinion.</p>	<p>המתעסק בו אדם ילبس בגדי נשים ויתקשה בזהב ופנינים והדומים להם ואם הייתה אשה תלبس השרין ותדיין בחרבות. זה מפורסן מאד אצל בעלי דעת זאת:</p>
---	---

<u>Sefer HaHinukh, Mitzvah 542</u>	<u>ספר החינוך - מצוה תקמ"ב</u>
<p>Among the roots of the commandment to distance our holy nation from matters of sexual immorality ... And there is no doubt that if the clothes of men and women were the same, they would constantly mix - these with those – "and the world would be filled with promiscuity."</p> <p>And they also said in explaining this commandment that it is to distance all matters of idolatry, as the way of the worshipers of idolatry was with this.</p> <p>And I found these two reasons in the books of Rambam after I wrote them.</p>	<p>marshi' ha'mitsva le'hachik ma'omatenu ha'kodesha zevach urava ... v'ain s'fak bi' am yehu malboshi ha'anashim v'ha'nashim sh'ivim, y'tarabu alu um alu tamid v'mala'ah ha'aratz zema'.</p> <p>u'oud amro' bat'um mitsva zo shai'a le'hachik kl' unin ub'veoda zera' sh'darken shel u'veodi ub'veoda zera' h'ya be'ek.</p> <p>u'alha shni' ha'teumim m'zat'aim be'sp'ri ha'ramb'm z"l acher bat'bi' otam.</p>

<u>Tur Yoreh Deah 182</u>	<u>טור יורה דעה קפ"ב</u>
<p>A woman may not wear clothing which local custom deems to be exclusively male nor may she cut her hair like a man.</p>	<p>לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש לפי מנהג המקומם לא תגלה אשה כאיש</p>

<p><u>Bayit Hadash on Tur Yoreh Deah 182</u></p> <p>The words of the Tur are unclear for it seems that in any situation it would be prohibited [for a woman to wear men's apparel] and this is not the case for the law is lenient in two respects. First of all, no prohibition applies, even against wearing something that makes one more attractive unless one does so to resemble the opposite sex.</p> <p>Clothing worn as protection against the summer sun or winter rain presents no prohibition...</p> <p>Second, there is no prohibition even to resemble the opposite sex unless they are items that are meant for beauty and adornment...</p> <p>Therefore, male garments that are known as a waistcoat etc and other male garments that women customarily wear when they go to market and sit in shops violate no prohibition. They are made only as clothing to cover the body, not for beautification or adornment. Moreover, women wear them only as a protection from exposure to the elements not to resemble men.</p>	<p>בית חדש יורה דעה קפ"ב</p> <p>דברי ורבינו בדיון זה סתוםים דמשמע דבר כל עבון אסור ואין כן אלא יש היתר בשני דברים. האחד שאין איסור אפילו בדבר שהוא נוי וקיישוט אלא אם כן באשה הלובשת בגד איש להתומות לאיש ואיש הלובש בגד איש להתומות לאשה אבל אם לובשין כדי להגן מפני החמה בימים החמה ובימים הגשימים מפני הגשיים אין שם איסור...</p> <p>והשני דאף להתומות אין איסור אלא בדברים שהם עשויין לנוי וקיישוט</p> <p>ועל כן הני מלבושים של איש שקורין זופיצ"א וכיווץ בהם שאר מלבושים של איש שנוהגים הנשים ללבשן ולילך בהם לשוק ולישב בהן בחנות אין בהם איסור חדא שאין עשויין כי אם ללבישה ולבסתה בהן לא לנוי וקיישוט ועוד שאין האשה לובשתו אלא כדי שלא להצער בצינה בחמה ואין בונתה להתומות בהן לאיש אם כן אין בהם שום צד ממשני צדי האיסור:</p>
---	--

What Happens When Pants for Women Arrive on the Scene?

<p>Avnei Tzedek Yoreh Deah 72 (translation Raphael Blumberg³)</p> <p>During the winter, are women allowed to wear trousers under their clothing as protection against the cold?</p>	<p><u>ש"ת אבני צדק חי"ד סי' עב</u></p> <p>אם מותר לנשים ללבוש מכנסים בחורף להגן מפני הצנה מתחת לבגדים.</p> <p>יש לסמן ע"ד הב"ח והט"ז להתיר אף במלבוש איש ממש בשעוצה להגן מפני הצנה, וגם הש"ך לא אסר אלא בשלובשת ממש בגד איש בכל الملובשים עד שאינה</p>
--	--

³ Found in Ellinson, Getsel, *The Modest Way*, pp. 261-263.

<p>Answer: One may rely upon the view of Bah and Taz that even an outright male garment is permissible if worn as protection against the cold. Shakh forbade only a man's so dressing up that one cannot tell he is a man. His entire focus is on the person, not his garb, such that if a man wears only one female garment, and does not intend to resemble the opposite sex, he violates no prohibition. Surely trousers beneath a woman's clothing, or even over them are permissible, since the woman will ultimately be recognized as such by her other clothing and since she is only wearing this garment as protection from the cold. ... Yet even without my answer, there is still no problem, for after investigation, I have become aware that women's trousers can be distinguished from men's being that the two are different. Thus there are two points in your favor: There is no intent to resemble men and they are different from a man's. Both here and in Poland, even pious modest women have long practiced this, without a complaint being heard (Note: Avnei Tzedek is talking about special loose-fitting work trousers)</p> <p>A greater problem is the new phenomenon of women wearing men's hats and suits...these would seem to be forbidden and I have previously made an uproar about this, demanding that their forbidden status be publicized. Unfortunately, many trespass in this</p>	<p>יכירת שהיא אשה, אבל מכנסים שהם רק בגדי אחד אפי' ללבשו מעלה על الملובשים מותר, שהרי הב"ח התייר גם בגדי העליון שנקרו ציפזא.</p> <p>ונוד שאפי' לד' האוסר יש להתייר המכנסים האלה, כי לאחר חקירה ודרישה נודע לי שהמכנסים של נשים ייכירם ומשונם ממכנסי אנשיים, ונמצא דאיقا הכא תרתי לטיבותא שאין להדמות לאנשיים, וגם יש היכר בין מכנסים אלה של הנשים למכנסי האנשיים. וכן נהגו להקל בזה כאן ובפולין אפי' בשיטים צנועות ואין פוצה פה.</p> <p>אבל מה שנעשה חדשות בארץ, שהולכים איזה נשים, במלבוש הנקרא בובע (קעפלייש), או בגדי הנקריא מענער רاك, שנראה לעינים, שאין זה, אלא להתומות לאיש, והגם שמשונה קצת משל איש, מ"מ שמו עליו لكن זה זהה מכוער מאד, ונראה דאסור, ובבר הרשותי ע"ז, וצוחחתי בדורשים בקהל רב, וגם צויתי להכריז שאסור</p>
---	---

regard as well by wearing non-Jewish fashions.
May God have mercy on us!

<p>Minchat Yitzhak Part II 108 (translation: Raphael Blumberg⁴)</p> <p>Answer: This question does not require elaborate investigation, for an outright prohibition is involved. Besides, ostentatious clothing such as this is produced, <i>a priori</i>, for sin and is associated with promiscuity. Even if they are not classed as "male apparel" wearing them still constitutes an "abominable act."</p>	<p>מנחת יצחק חלק ב ק"ח</p> <p>הנה אין דין זה צריך בושש דהוי איסור גמור, דחוץ מזה דברגדי שחש באלו, נעשים מתחילהם לשבירה, והם בגדי דימה, ומביאים לידי תועבה, ואף אם לא יהי בכלל כלי גבר, הנה בכלל תועבתת ד' כל עשויה אלה</p>
---	--

<p>Is she allowed to wear trousers to go skiing, when skiing without them is difficult and when, if she falls, they actually provide an advantage? This seems to depend on a debate among the rabbinic authorities regarding whether a woman is allowed to wear male garb as protection against the elements. On close scrutiny however, it appears that even wearing such garments is forbidden according to all opinions. Even Shakh is lenient only where exposure to the elements is not a matter of choice. Yet who would allow her to wear male garb to go skiing? Better she should stay home and not dress this way...especially as a Torah prohibition is involved.</p>	<p>(ד) בדבר אם מותרת ללבוש מכנסיים לצורך גלישה, דקשה לגלוש بلا מכנסים, וגם אם תפלול, هو לה למעליותא מבלא זה כמובן. הנה לא אכenis עצמי בנוגע להגילה בעצמה דברודאי לא هو מדת הנשים הצעניות, רק بما דנווגע ללבישת המכנסיים הנ"ל, ד"ל לבארה דבר זה תלוי בפלוגתת הפוסקים, אם היכא דלבושים כדי להגן מפני החמה והצינה שרי, דלהש"ר (שם) שרי, ובס' י"ד הקטנה חולק עליו ואוסר אף בכה"ג, ו"ל דהה"ד בנד"ד, ודוקא במלבוש א' בלבד, אבל היכא שללבשת כל המלבושים באיש, גם להש"ר אסור במובא' בדבריו, ועי' בת' אבנין צדק וערוגת הבושים שם, אבל לאחר העיון נראה דברכען נד"ד, אף שיהי רק מלבוש א', אסור לב"ע, דברודאי גם הש"ר מתייר רק במו חמה וצינה, דאיינו תלוי בראצונו למנוע מזה, משא"כ בה"ג דמי התיר לה לילך לגלוש, ולהלביש עצמה בבגדי אנשים, לא תגלוש ולא תלבוש...</p>
--	---

⁴ Ibid, p. 257.

Raphael Blumberg and author)

The prohibition of cross-dressing is not violated unless a man or woman wears trousers distinctly suited to the opposite sex. However, if they are equal in form there is no room for a prohibition...and especially if they are made specifically for each of them it is certainly permitted to wear them...only if the man wears women's pants that are different in form and are made for a woman and he wears it and similarly, a woman is prohibited to wear men's pants that are different in form from a woman's and are made for a man...

For a different reason, however, they should be forbidden to women. **Trousers are a wild, promiscuous and immodest garment for women since legs are separated from each other to the pudendum and it leads to sexual thoughts in those who see her and even to fornication....**

Unfortunately, due to our sins there is no longer any separation between young men and women. All mingle together at work and school....a matter that will lead to fornication with such clothing for a young man, the fire burns in his loins and he cannot control himself and there is guardian for sexual prohibition and for this reason trousers should be forbidden to women. Every man who truly fears the word of God must keep his daughters from going out in such garb, lest it lead to real sexual offence...

ויצא מכל זה האמור דעתך האיסור אינו אלא בשכורותם משונה מהאיש לאשה וכן מאשה לאיש, אבל אם הם שווים בנסיבות אין מקום איסור, אפילו מא' לשני, ורק ממדת חסידות כנ"ל, וב"ש אם נעשה במיוחד להם דודאי דמותר ללבשו הם עצם וכן הוא הדבר בנ"ד, אין מקום נאסר אלא אם הדבר ילבש מכנסי גברת המשוננים בנסיבות ונעשה לאשה עצמה ולבשתו וכן האשה אסורה ללבוש מכנסי גבר המשוננים בנסיבות מכנסי האשה ונעשה לאיש...

ואולם מטע"א יש לאסור בנ"ד, משום דלבוש זה של מכנסי לאשה הוא לבוש פרוע ופוך ואינו מלובש של צנועים, מכיוון שהרגלים חלוקים א' מהשני עד בית הרחם, וזה מביא לידי הרהור מהמסתכל בה, ומביא גם לידי פיאוף....והוא הדבר בנ"ד שלadies, אין גדר בין בחורים לבחורות דכלום מעורבים יחד בין בבדודה בין בבדותם וכדומה...הדבר שיבואו לידי פיאוף במלבושים באלה, שהבחור איש התאהה תבער בקרבו, ולא יכול להתאפק, ואין אופוטרופוס לערויות, וע"ב מטעם זה יש לאסור, וכל איש הירא וחרד לדבר ה', עני לו להזהר ולשמור על בנותיו שלא יצאו במלבושים באלה, דהוא מסרך סרי' באיסור ערוה...

<p><u>Bnei Banim Part Four Paragraph 28</u></p> <p>In the Torah it is referred to as...and its meaning is that a woman spreads her legs in order to accept within her the male...and it is not modest to reference this movement unnecessarily, but it is permitted for a woman to spread her legs when necessary for instance, to ride on a donkey or horse.</p> <p>And I read that there is one who prohibits a woman from wearing pants because one thus sees the split in her legs and cited Pesachim 3a and this is incorrect and see the Meiri there.</p> <p>If the woman is not spreading her legs but walking normally, this is not the act described as spreading the legs even if she wears pants, and if she spreads her legs widely it is immodest even if she is wearing a long dress.</p>	<p><u>בנין בנים חלק ד סימן ב</u></p> <p>במקרה הוא נקרא פישוק רגליים ופירושו שהאשה מרוחיבה בין רגלייה כדי לקבל עליה את הדבר....ואינו מן המצוות להזכיר תנועה זו ללא צורך, אבל מותר לאשה להרחיב בין רגלייה לצורך וכגון לריבב על חמור או סוס.</p> <p>וראיתי מי ש אסור לאשה ללבוש מכנסיים משומשஆז רואים פסיקת רגלייה וצין למסכת פסחים דף ג' עמוד א', ואינו נכון עייניש במאורי. אם אין האשה מרוחיבה בין רגלייה אלא הולכת ברגיל אין זה פיסוק רגליים אפילו אם היא לובשת מכנסיים, ואם היא מרוחיבה בין רגלייה הרבה זה פיסוק רגליים ואינו צבוע אפילו אם היא לובשת שמלה ארוכה.</p>
---	--

<p><u>Yabia Omer Part 6 Yoreh Deah 14 (Raphael Blumberg translation⁵)</u></p> <p>Even so, I admit that <i>a priori</i> one should not allow young women to wear trousers since they are an arrogant form of dress that arouses the attention of onlookers more than a normal skirt or dress and provokes sinful thought. Fine Jewish girls should not wear them at all especially those that really cling to the body, for they cause men to</p>	<p><u>שו"ת יביע אומר חלק ג - יורה דעה סימן ז</u></p> <p>ומכל מקום מודה אני שאין להתיר כאן לכתלה לבישת מכנסיים אלה לבנות, כי בגדי שחץ הון, ומעורرات תשומת לב מיוחדת להרואהין יותר מאשר שמלה או חצאיות רגלייה, ומביאות לידי הרהורים רעים. אין לבנות ישראל הבהירות ללבת בהן כלל. ובפרט במכנסיים המהודקים ממש על הגוף שגורמות הסתכלות והרהורים רעים ביותר שאות.....</p> <p>ומכל מקום אם אין הבנות שומעות לקל הוריהם ומוריהם להמנע מלבישת חצאיות קצחות ביהור, והולכות בשוק</p>
---	---

⁵ Ellinson, Getsel, A Modest Way, p. 265-267.

<p>stare and to entertain especially sinful thoughts.....</p> <p>If girls do not heed their parents' and teachers' wishes that they avoid especially short skirts and they go out in public with legs bared which constitutes excessively immodest behavior, we must choose the lesser of two evils and instruct them as a temporary provision to wear trousers...therefore where the girls will not listen to us to wear skirts that cover the knee, trousers are preferable until we influence them to wear the modest dress of all fine Jewish girls.</p>	<p>וירך מגולות, שהיא פריצות יתרה, יש לבחר הרע במיומו, ולהורות להן בהוראת שעה ללבוש מכנסים....</p>
--	---

<p><u>Tzitz Eliezer Vol. XI, 62 (translation Raphael Blumberg⁶)</u></p> <p>Regarding the prohibition of "a woman must not put on men's apparel"</p> <p>I was astonished to hear of any possibility of permitting this arrogant clothing called pants which has spread due to our many sins among many of the girls in our generation...</p> <p>Our greatest legal authorities have raised their voices against those who by seeing a pretext for leniency regarding women's trousers have made themselves "scoundrels with Torah approval."</p> <p>They have ruled that the Torah simply forbids such trousers with these words "A woman shall not wear male articles" (Deut. 22:5).</p>	<p>שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן סב באיסור לא יהיה כלי גבר על אשה במלבושים.</p> <p>(א) נדהמתי לשמעו על מקום צידוד היתר לבגדי השחץ מכנסים שנפרץ הדבר בעזה"ר אצל הרבה מבנות דורינו, ובעומלא לדנא דמי זה להכתב מזה בשו"ת אבנוי צדק חי"ד ס"י ע"ב....</p> <p>וא"כ מה דמות נערוך להקיש מזה למכנסי - השחץ שפשטה המספרת ללבוש ביום, הרי אף סמיות עינים הוא לבוא לדמות זה לההיא דהאבני צדק, הרי בכאן בונת ההתדממות והקישוט לשם פריצות בולט לעין, ובאיו חרוט עלייהן ברכה - גודלה שחלק אין להם בתורת תלבושת הצניעות של מלמדת תורה"ק לבנות ישראל.</p> <p>ובמונוי היום כיושב זה למעלה משלשים שנה על בס ההוראה והדיניות יודע ועד על התוצאות המרירות מחרור של הרס משפחות רבות בעטין של פריקת על</p>
---	---

⁶ Ibid., pp. 259-260.

<p>Clearly, none of the halakhic differentiations presented by the <i>poskim</i> apply to shameful garments such as these. By their very nature, their abominable arrogance is evident for all to see, as are the lustful thoughts of those who wear them. By exposing the shape of the leg and by accentuating the figure, they are the living fulfillment of "They make a tinkling with their feet" (Isaiah 3:16). It goes without saying that they are forbidden in terms of <i>kli gever</i>.</p> <p>Such trousers lay a wicked trap to ensnare young Jewish males in the net of promiscuity. They are almost certainly to be considered accessories of fornication. Hidden in their very shape and form is a poisonous incitement to sexually forbidden acts.</p>	<p>והתערטויות מהתלבושת הצניעותית, והיא אם - כל חטא. -</p>
--	---

<p><u>Tzitz Eliezer continued (author's translation)</u></p> <p>And in truth, wearing pants causes drawing close to abomination, even worse than the wearing of a mini-skirt for according to what is told, the promiscuous males stand in the middle of the street or at the side with the promiscuous females, the type who wear pants and they draw near to one another and rub against one another through the pants, something that can be avoided when wearing a dress.</p>	<p>צץ אליעזר המשך</p> <p>ולמעשה יש בלבישת מכנסיים גם גרמת התקראות לתועבה, ו מבחינת מה עוד יותר מהלבוש הקצר של השמלה, דכפי הנשמע עומדים הפרוצים באמצע הרחוב או בפניה ממנה עם פרוצות באלה ללבשות המכנסיים ומתקרבים צל"ז ומתחככים דרך המכנסיים, דבר שהוא מן הנמנע אם ללבשת שמלה וד"ל.</p>
---	---

בנין בנים א מאמר אלח

Benei Banim I Article 1:38 (translation: Deracheha)

I asked him [my grandfather Rav Yosef Eliyahu Henkin] if it is permitted for a woman to wear pants. He answered me that if the pants are loose and do not cling to the body, he does not see any prohibition in that. On the contrary, such clothing can have a quality of modesty. But if they are tight and cling to the body, one should not wear them. [And to my sorrow, I did not ask him specifically whether he thought that it was outright prohibited to wear such pants or whether it was something that should not be done.]

שאלתי אותו צלה"ה אם מותר לאשה ללבוש מכנסיים והשיב לי שגם המכנסיים רפואיים ואינם מהודקים להגוף, אינם רואת זה שום איסור ואדרבה יש בו ממשום צניעות, אבל אם הם מהודקים ודבוקים להגוף אין ללבוש אותם. [אם חשב זה האופן השנו לאיסור גמור או רק לדבר שאינו ראוי לעשות לדבוקי הרוב לא יודתי לסוף דעתו זהה.]

Si'ach Nachum 109 (translation Deracheha)

Therefore, women's pants that are modest, if the matter is accepted in the community in which you live, are permissible. Regarding a tunic over pants, if it covers most of the thigh (the area between the pelvis and the knee), then the legs are covered, and the upper part of the leg is also covered as with a skirt, and this is modest dress...However, if you go to a place where this is not accepted, as when you travel to visit a community where women do not go about thus, it is fitting to respect the manner of dress in that place...In matters of clothing, there are matters that are *halachot*, and there are matters that are customs that are set by social mores of that time and place...In all matters of modesty of clothing, a person should not have his path depend only on the technicalities of the law, but rather it is fitting to respect local customs of the society of those who observe Torah and *mitzvot* with which one wishes to affiliate.

ש"ת שיח נחום קט, לباس מכנסי יציאות

לפיכך, מכנסיים שהם מיוחדים לנשים והם צניעים, אם הדבר מקובל בישוב שאתה גרה בו הדבר מותר. באשר לטוניקה על המכנסיים, אם הכספי מכסה את רוב הירך (החלק שבין האגן לברכ), הרי גם הרגליים מכוסות וכך הלאה. וכך בטענה של הרגל מכוסה בדמות חצאיות, והרי זה ללבוש צניע...אמנם אם אתה חולכת למקום בו הדבר אינו מקובל, וכגון שאתה נושא להתארח בישוב שם אז מוגאות להלך ברכ, מן הראוי לבודד את דרכי הלבוש באאותו מקום...בעניינים של לבוש יש דברים שהם הלכות, יש דברים שהם מנהגים שנקבעים על ידי דפוסים חברתיים של זמן ומקום...בכל בענייני צניעות במלבושים אל לו לאדם להעמיד את דרכו רק על שורת הדין, אלא מן הראוי לבודד את מנהגי המקום של חברת שומרת תורה ומצוות אליה הוא רצה להשתיר.

Female Respectability

Rabbi J. David Bleich

A number of years ago, the question of the propriety of slacks was presented to a number of prominent scholars by Rabbi Yom Tov Lippa Deutsch... All of the Rabbis whose views on this matter are published in *Taharat Yom Tov* replied in the negative...

...While there is little doubt that in many instances the type of slacks currently in vogue do not conform with halakhic norms of modest dress, it is difficult to agree that this must necessarily always be the case. For example, an ensemble including slacks designed to be worn under a long modestly cut tunic does not appear to be inherently immodest... The governing concern is that those viewed as exemplars of Torah study, whether male or female, comport themselves in a way which enhances rather than detracts from the honor and esteem in which Torah is held. Hence, it would seem that as long as slacks are viewed as improper attire by significant segments of the Jewish community, the wearing of such garb by those charged with bearing the banner of Torah should not be sanctioned.

Rabbi Getsel Ellinson

Another factor that must be taken into account, however, is the existence of a community of modest Jewish girls with their own standard. The fact that they are careful to wear only skirts affords significant weight to this structure. By wearing a skirt, a Jewish girl identifies with this group and separates herself from other permissive circles.

To a certain extent, in the last few decades the skirt has become a sort of "yarmulka" for the scrupulously observant girl who strives to follow our Sages' ethical guidelines as reflected in their halakhic rulings. By her refusal to wear trousers, she demonstrably declares that she is unwilling to resign herself to the dictates of modern style and that she takes exception to the immorality so rampant these days in society at large.

For the modest young woman who comes into contact with that society in the context of her daily work or study, this last factor has special import. Such girls need a constant reminder that they do not identify with the values and lifestyle of their surroundings. My daughter once scored this point saying, "Even if it could be proven beyond the shadow of a doubt that there is nothing wrong with wearing trousers, I would still continue to avoid them."

